

NYELVTÖRTÉNETI ADATOK

Bereg megye 1570. évi személynevei

A Conscriptio portarum Bereghiensis 1570. évi összeírásából írtam ki a neveket. Pontos címe: Registrum factum per me Franciscum Keczer de Lipocz Dicatore sacrae Caesareae Regis Maiestatis de noua Connumeratione portarum in Comitatu Beregh in anno 1570 (Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Levéltára, Nyíregyháza, Filmtár 73. doboz).

1566-ban János Zsigmond Tokaj várának sikertelen ostroma után elbocsátotta tatár segédcapatait. A tatárok – ahelyett, hogy visszatértek volna nagyváradi állomáshelyükre, illetve hazájukba – rablóportyázásokba kezdtek Bereg megyében. A leíró külön is feltüntette azt, hogy Benét, Beregszászt, Kígyóst, Kismuzsalyt, Mezőkaszynt felégették („Combusta per Tartaros”), de sok helység szenvedett kisebb-nagyobb kárt. Nemcsak a tatárok dúltak, hanem egyes falvakat Schwendi Lázár hadai rabolták ki. Amikor a károk felmérése és az újjáépítés befejeződött, történt meg az összeírás. Az invázió nem sújtotta az egész megyét, hiszen például Bilkéről és Ilosváról semmi adatunk nincs. Az összeírás még így is képet ad Bereg megye lakosságáról.

Helységek

Adon (Tiszaadony), **Ardo** (Beregardó, Ардов, Beregszászhoz csatolva), **Almamező** (Almamező, Яблоново, Volóchoz csatolva), **Also Vereczke** (Alsóverecke, Нижні Ворота), **Afzte** (Asztély, Астей), **Attia** (Vámosatya), **Balafe** (Balazsér, Балажер), **Balaszoc** (egyesítve Ballósfalvával Balázsfalva, Балаживці, Nagymogyoróshoz csatolva), **Baloffalua** (Balazsóc-cal egyesítve Balázsfalva, Балаживці, Nagymogyoróshoz csatolva), **Barlobas** (Barabás), **Barkašo** (Barkaszó, Баркасово), **Batthiu** (Bátyú, Батьово), **Bene** (Bene, Бене), **Benediki** (Benediki, Бенедиківці), **Berekšaf**, (Beregszász, Берегове), **Bifstra** (Nagybisztra, Велика Бистра, Szolyvához csatolva), **Boboliftia** (Bubuliska, Borhalom, Бобовище), **Bodolo** (Badaló, Бадалово), **Bolcziu** (Bulcsu, Буча, Beregszászhoz csatolva), **Boltrag** (Bótrágy, Батрадь), **Borsoua** (Nagyborzsova, Боржава), **Cziapoczka** (Csaróccka, Csarolc, Чопівці), **Cziarnavoda** (Csarnavoda, Csaroda), **Czetfalua** (Csetfalva, Четфалва), **Czierneleo** (Cserlenő ~ Cserlenő Червенево), **Cziomonía** (Csomonya, Csongor, Чомонин), **Darocz** (Beregdaróc), **Davidháza** (Ódavidháza, Старе Давидкове), **Deda** (Beregdeda, Дейда), **Derczen** (Dercen, Дерцен), **Dubrovicza** (Dubrovica, Дубровиця, Repedéhez csatolva), **Duzina** (Zajgó, Дусина), **Farnos** (Fornos, Форнош), **Feiercze** (Hetével egyesítve Hetefejércse), **Fölső Vereczke** (Felsőverecke, Верхні Ворота), **Gajdasoc** (1881-ben Ung megyéhez csatolva, Nagygajdos, Гайдош), **Gath** (Gát, Гать), **Gellenes** (Gelénes), **Gergelj** (Gergelyi, Ugornyával egyesítve Gergelyiugornya, majd Vásárosnaményhez csatolva), **Gulacz** (Gulács), **Halabor** (Halábor, Галабор), **Harang Lab** (Kisharangláb, Горонглаб), **Hethien** (Hetyen, Гетен), **Holobina**

(Holubina, Galambos, Голубине), **Homok** (Mezőhomok, Холмок, Beregdédához csatolva), **Ignecz** (Ignéc, Зняцеве), **Ijnethe** (Izspnyéte, Жнятине), **Iuani** (Iványi, Іванівці) **Jand** (Jánd), **Janosj** (Makkosjánosi, Яноші), **Kaydano** (Kajdanó, Кайданово), **Kalnik** (Kálnik, Beregsárrét, Кальник), **Kazon** (Mezőkaszony, Косонь), **Kereczen** (Tiszakerecsény), **Kigios** (Kígyos, Кідьош), **Kis Dobron** (Kisdobrony, Мала Добронь), **Kis Gutth** (Kisgút, Nagygúttal egyesítve Kétgút, Гут), **Kis Lonía** (Kislónya, Nagylónyával egyesítve Lónya), **kys mogioros** (Kismogyorós, Микулівці), **Kis Mufaj** (Kismuzsaly, elpusztult község Nagymuzsaly határában), **Koczioua** (Kucsova, Oroszkucsova, Руська Кучава), **Kouazo** (Kovászó, Квасове), **Kölczin** (Kölcsény, Кольчино), **Lauka** (Lóka, Лавки), **Laturka** (Latorcafő, Латірка), **Loho** (Lohó, Beregszőlős, Лохове), **Marok** (Párvival egyesítve Márokpári), **Martinczia** (Kismartinka, Mártonka, Мала Мартинка), **Matthius** (Mátyus), **Meduefalua** (Medvegyós, Fagyalos, Медведівці), **Mocziola** (Macsoła, Мочола), **Mogioros** (Nagymogyorós, Копинівці), **Munkacz** (Munkács, Мукачеве), **NağBegañ** (Nagybégány, Велика Бігань), **NağDobos** (Nagydobos), **NağDobron** (Nagydobrony, Велика Добронь), **Nagy Gutth** (Nagygút, Kisgúttal egyesítve Kétgút, Гут), **NağLonía** (Nagylónya, Kislónyával egyesítve Lónya), **NağMusaj** (Nagymuzsaly, Мужіэве), **Namén** (Vásárosnamény), **Nelipine** (Hársfalva, Неліпінш), **oblaz** (Obláz, Облаз, Újklenóchoz [Кленовець] csatolva), **Ökörmeşö** (Ökörmező, Volóc, Воловец), **Palhoua** (Paulova, Kispálos, Павлово), **Papi*** (Csonkarpari, Попово), **Papi**** (Márokkaal egyesítve Márokpári), **Papos** (úgy látszik, hogy a Szatmár megyei Papos Bereghez tartozott ekkor), **Podheren** (Podhering, Órhegyalja, Підгоряни, Munkácshoz csatolva), **Polyanka** (Polyánka, Füzesmező, Лоза), **Pudpolod** (Pudpolóc, Romanóccal egyesítve Vezérszállás, Підполоззя), **Rafaina Vifalu** (Rafajnaújfalva, Рафайново), **Rakos** (Beregrákos, Ракошин), **Repede** (Repede, Бистриця), **Ribolcz** (Hribóc, Gombás, Грибівці), **Sdiniho** (Zsdenyova, Szarvasháza, Жденіеве), **Som** (Beregson, Шом), **Suko** (Zsukó, Жукове), **Szernie** (Szernye, Серне), **Sziget** (elpusztult falu Lónya mellett az országhatáron túl), **Szuzko** (Szuszko, Bányafalva, Сусково), **Takos** (Tákos), **Tiuadar** (Tivadar), **Verbias** (Verbiás, Hlubokapatakkaal és Petruszovicával egyesítve Verebes, Верб'яж), **Vgornia** (Ugornya, Gergelyivel egyesítve Gergelyiugornya, majd Vásárosnaményhez csatolva), **Warj** (Mezővári, Вари), **Wy falu** (Beregújfalva, Берегуйфалу), **Zentmiklos** (Beregszentmiklós, Чинадійово), **Zerencziefalua** (Szerencsfalva, Щасливе), **Zolyua** (Szolyva, Свалява), **Ztrojna** (Sztrojna, Malmos, Стройне).

Rövidítések

Csak a gyakrabban előforduló keresztneveket rövidítettem. Alb. = Albertus, Amb. = Ambrosius, And. = Andreas, Ant. = Anthonius, Aug. = Augustinus, Bal. = Balthasar, Bar. = Bartholomaeus, Ben. = Benedictus, Bl. = Blasius, Cas. (Gas.) = Casparus (Gasparus), Cl. = Clemens, Dem. = Demetrius, Dni: domini (úré), Dio. = Dionysius, Eg. = Egidius, El. = Elias, Em. = Emericus, Fr. = Franciscus, Ge. = Georgius, Gr. = Gregorius, Jac. = Jacobus, Jo. = Johannes, Lad. = Ladislaus, Lau. = Laurentius, Laz. = Lazarus, Luc. = Lucas, Mar. = Martinus, Ma. = Matthias, Me. = Matthaesus, Mel. = Melchior, Mi. = Michael, Nic. = Nicolaus, Pa. = Paulus, Pe. = Petrus, R. = relictá (özvegy), San. = Sandrinus, Seb. = Sebastianus, Sig. = Sigismundus, Sim. = Simonius, St. = Stephanus, Sta. = Stanislaus, Th. = Thomas, Vrb. = Urbanus, Val. = Valentinus, Vin. = Vincentius.

A szócikkek felépítése

A szócikkek felépítése a következő: 1. az ejtés szerinti **családnév** (félkövérrel szedve), 2. az előfordulás **helye** (félkövér és kurzív), 3. többnyire a keresztnév és ennek rövidített formája, 4. a *családnév* forrásban szereplő alakja (kurzívvan szedve), 5. a névadás indítéka (ahol nincs szakirodalmi utalás, ott az újabb megfejtési kísérleteimet adom; az „M: ?” rövidítés a bizonytalan motivációra utal), 6. az adott helységben ma is élő névre való utalás (kéziratos beregi névtáram alapján)

Adattár

Ábrahám – Boltrag: R. Me., Th. *Abraham*; **Gajdasocz:** Pe. *Abraham*. < Ószövetségi eredetű személynév (CsnSz. 22–3).

Acél – Wary: Luc. *Aczel*. Az *acélverő* rövidülése (CsnSz. 24).

Ács – Kaszon: Ben. *Acz*, R. Jac. *Ács*; **Berekßaß:** Jo., Me. *Acz*; **NağDobos:** St. *Acz*; **Munkacz:** Alb. *Ach*; **Cziarnavoda:** Ge. *Ach*. < 'famegmunkáló, főleg tetőkészítő iparos' (CsnSz. 24–5). Megj.: Beregszászon, Csarodán, Nagydoboson ma is élő név.

Ádám – Harang Lab: Gr. *Adam*; **Berekßaß:** Mar. *Adam*; **Boltrag:** R. Me *Adam*; **Ignecz:** St. *Adam* Senior. < Ószövetségi eredetű személynév (CsnSz. 26). Megj.: Beregszászon és Bótrágyon ma is élő név.

Adorján – Kis Gutth: R. Me. *adorian*. < Martirológiumi személynév (CsnSz. 27).

Ager – Gulacz: Pa. *Ager*. < Német eredetű: *Agger* 'a szántóföldnél lakó' (BRECHEN-MACHER 1957–1963. 1: 12).

Ágyó – Gulacz: Mi. *Agijo*. < Talán az *ágyú* szó alakváltozata (CsnSz. 30).

Ágoston – Rakos: And. *Agoston* Judex; **Szernie:** Bar., Gr., Pe. *Agoston*; **Kouazo, Rakos:** Bl., Me., *Agoston*; **Adon:** Dem. *Agoston*; **Cziarnavoda:** R. Nic. *Agoston*. < Martirológiumi személynév (CsnSz. 29).

Albert – Marok: Fabianus *Albert*; **Rafaina Vifalu:** R. Pa. *Albert*. < Martirológiumi személynév (CsnSz. 33).

Almamezős – Almamezö: *Almamezösi* Kozma kenez. < 1570-ben alapított község (MIZSER 2009: 64).

Ambrus – Kaydano: Fabianus *Ambrus*; **Surañ:** Gr. *Ambrus*; **Gath:** Luc. *Ambrus*; **Barkaßo:** Mi. *Ambrus* Judex; **Adon:** Nic. *Ambrus*. < Martirológiumi személynév (CsnSz. 37–8).

Andócs – Wary: Bl. *Andocz*. < Az újszövetségi *András* név *-ócs* képzős alakja (CsnSz. 39).

Andók – Munkacz: And., Bl. *Andok*; **Boltrag:** Jac. *Andok*. Az újszövetségi *András* név *-ók* képzős alakja (CsnSz. 39).

András – Halabor: Lad. *Andras*; **Gath, Marok:** Luc. *Andras*; **Rafaina Vifalu:** Pe. *Andras*; **Marok:** Sim. *Andras*; **Barkaßo:** St. *Andras*. < Újszövetségi eredetű személynév (CsnSz. 39–40).

Angelét – Cziarnavoda: Val. *Angeleth*. < Martirológiumi német női név, a német *Ágnes* alakváltozatának átvétele. Mai alakja: *Angalét* (MIZSER 2006a: 84–5).

Antal – Surañ: El. *Antal*; **Marok:** Gr. *Antal*; **Tiудар:** Pe. *Antal*; **Munkacz, Nağ Dobroñ:** San. *Antal*; **Ijnete:** Sig. *Antal*. < Martirológiumi személynév (CsnSz. 41–2). Megj.: Izsnyétén és Munkácson ma is élő név.

Antos – Deda: Fr., Pe. *Anthos*. < A martirológiumi *Antal* név *-os* képzős alakja (CsnSz. 43).

Apalin – NağDobos: Jo. *Apalin*. < A martirológiumi *Apollónia* név szláv közvetítésű alakja (CsnSz. 44).

Aracs – NağDobos: R. Dem. *Aracz*, Lad. *Arcz* (!). < A martirológiumi *Arnold* név *- (a)cs* képzős alakja. Somogy, Torontál, Zemplén megyei puszta helynév átvétele kevésbé valószínű (CsnSz. 46).

Arató – Ardo: Jo. *Aratho*. < 'aratómunkás' (CsnSz. 48).

Ardai – Kigios: R. Amb. *Ardaj*; 'a Bereg megyei Ardórról való' (CsnSz. 48).

Ari – Berekfaß: Ben. *Ary*. < 'a Szatmár megyei Kis- vagy Nyagar faluból való' (CsnSz. 49). Megj.: Ma is élő név.

Árpás – Berekfaß: Pa. *Arpas*. < 'árpatermesztő, árpakereskedő' (CsnSz. 50).

Artimovics – Fölsö Vereczke: Pe. *Artimouicz*. < Ruszin név: az *Artim* (< *Artemius*) patronimikon képzős alakja (MIZSER 2007b: 82).

Asztai – Zsiarnavoda: Bar. *Asztaj*; **Berekfaß:** Jo. *Aztaj*. < 'a Bereg megyei Asztély faluból való' (MIZSER 2007a: 78). Megj.: Beregszászon ma is élő név.

Asztalos – Berekfaß: Bl. *Aztalos*; **Lauka:** Lau. *Aztalos*. < 'famegmunkáló, főleg bútort, ajtót, ablakot készítő iparos' (CsnSz. 53). Megj.: Beregszászon ma is élő név.

Atyai Kaszon: Mar. *Atthaj*. < 'a Bereg megyei (Vámos)Atya faluból való' (CsnSz. 54).

Bába – Ifnete: And. *Baba*. < A névadásnak több indítéka lehet: 1. puszta helynév Borsod, Közép-Szolnok, Somogy, Vas megyében, 2. 'szülész nő' (CsnSz. 55), 3. horvát: 'vénasszony; bába; gyáva; lusta' 4. ruszin: 'vénasszony; bába; nagyanya', 5. szlovák: 'vénasszony; bába; pipogya férfi' (MIZSER 2007–2008: 142).

(Folytatjuk.)

MIZSER LAJOS